

Гупаловська Вікторія Анатоліївна

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Комісар-Цар Христина Юріївна

лікар уролог-сексопатолог КНП «Львівське територіальне медичне об'єднання
«Клінічна лікарня планового лікування, реабілітації та паліативної допомоги»»,
Львівський міський центр сексолого-психологічної допомоги, Україна

СЕСКУАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ТА СЕСКУАЛЬНА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК

Анотація. У статті представлені результати ґрунтовного опитування жінок на базі ряду медичних закладів м. Львова та Центру сексолого-психологічної допомоги стосовно особливостей їхнього статевого життя. Виявлені особливості свідчать про неконструктивні тенденції, не адаптивну поведінку, негативну оцінку першого сексуального досвіду та очікувань від нього, недостатній рівень сексуального здоров'я, сексуальної культури та сексуальної освіти молодих жінок.

Ключові слова: сексуальне здоров'я, сексуальна культура, сексуальна поінформованість, статеве виховання.

За визначенням ВООЗ, сексуальне здоров'я – це комплекс соматичних, емоційних, інтелектуальних і соціальних аспектів життя людини, що позитивно збагачують особистість, підвищують комунікабельність людини та її здатність до любові. Це стан фізичного, психічного і соціального благополуччя, пов'язаного з сексуальністю. Це позитивний і відповідальний підхід до сексуальності і сексуальних відносин з партнером, а також можливість отримувати самому та приносити задоволення партнеру, це безпечний секс, вільний від примусу, дискримінації та насильства [9, с. 3].

Невід'ємною частиною формування сексуального здоров'я населення є його поінформованість та можливість мати своєчасну фахову допомогу – і медичну, і психологічну, – оскільки сексуальність є одним із феноменів, який

сильно залежить від психологічної складової. Психологічний аспект сексуальності включає низку питань – статева ідентифікація, стереотип статевої ролі, прийняття себе як представника статі і сексуального суб'єкта, формування скерованості потягу, налагодження стосунків із протилежною статтю, репродукція, формування адаптивних сексуальних сценаріїв, задоволеність статевим життям, сексуальне благополуччя тощо. Проблемам сексопатології та сексології присвячені численні праці Г.С. Кочаряна, О.С. Кочаряна, Б.В. Ворника, В.В. Кришталя, Д.Н. Ісаєва, В.Ю. Кагана, І.С. Кона, С.І. Голода, І.Т. Юнди, Е. Доморацко, Е. Кашенка, Z. Lew-Starowicz, W. Masters, W. Jonson, G. Kelli, H. Kaplan [2].

Крім медиків, психологи і педагоги досліджують різні аспекти проблеми психосексуального розвитку та статевого життя людини – особливості психосексуального розвитку та формування психосексуальної орієнтації розглядається у працях Т.В. Говорун, О. Кікінежді [1], В.П. Кравця [3], Л.М. Гридковець, О.М. Балакіревої [2], В.А. Гупаловської [7], С.В. Ковальова, І.С.Кона, О.С. Кочаряна, В.А. Семиченко, О.В.Сечейко та ін.; негативні наслідки ранніх та випадкових сексуальних контактів розглядають А.Я. Бердичевська, Г.Ф. Келлі, В.Г. Каган, Л.І. Мороз, О.Г. Фролова та ін. [6]; статево-рольову ідентифікацію – М.Й. Боришевський, Т.С. Гурлева, О.І. Морозова-Ларіна, Ю.О. Приходько та ін. [2]; подружню єдність – Л.А. Богданович, Т.В. Буленко [6], В.А. Гупаловська, Л.І. Дідковська, І.О. Ковальова, Б.Г. Херсонський, О.Д. Шинкаренко, тощо.

Сексуальність є тим феноменом, в якому тісно переплітаються біологічний, медичний, психологічний і культуральний аспекти [4]. Можливість прослідкувати такі взаємозв'язки дають психологічні опитування та клінічні дослідження. З метою аналізу деяких аспектів сексуального життя, виявлення його особливостей у пацієнток, які звернулися до медичних закладів, було проведено опитування за анкетною, яка містила 23 запитання, які стосувалися стилю їхнього сексуального життя. Було опитано 443 жінки на базі Львівського міського центру сексолого-психологічної допомоги, КНП ЛОР Львівський

обласний центр репродуктивного здоров'я, КПН «3-я міська клінічна лікарня м. Львова», КНП «Львівське територіальне медичне об'єднання «Клінічна лікарня планового лікування, реабілітації та паліативної допомоги».

Важливо проаналізувати вік досліджуваних, оскільки останнім часом спостерігається зміна парадигми ставлення до сексуальності: від цнотливості (покоління 60-70-х років) до сексуальної відкритості й ініціативності жінок (90-2000-і роки народження). Як видно із Табл. 1 та Рис. 1, більшість жінок, які звертаються з різноманітними проблемами – гормонально активні особи

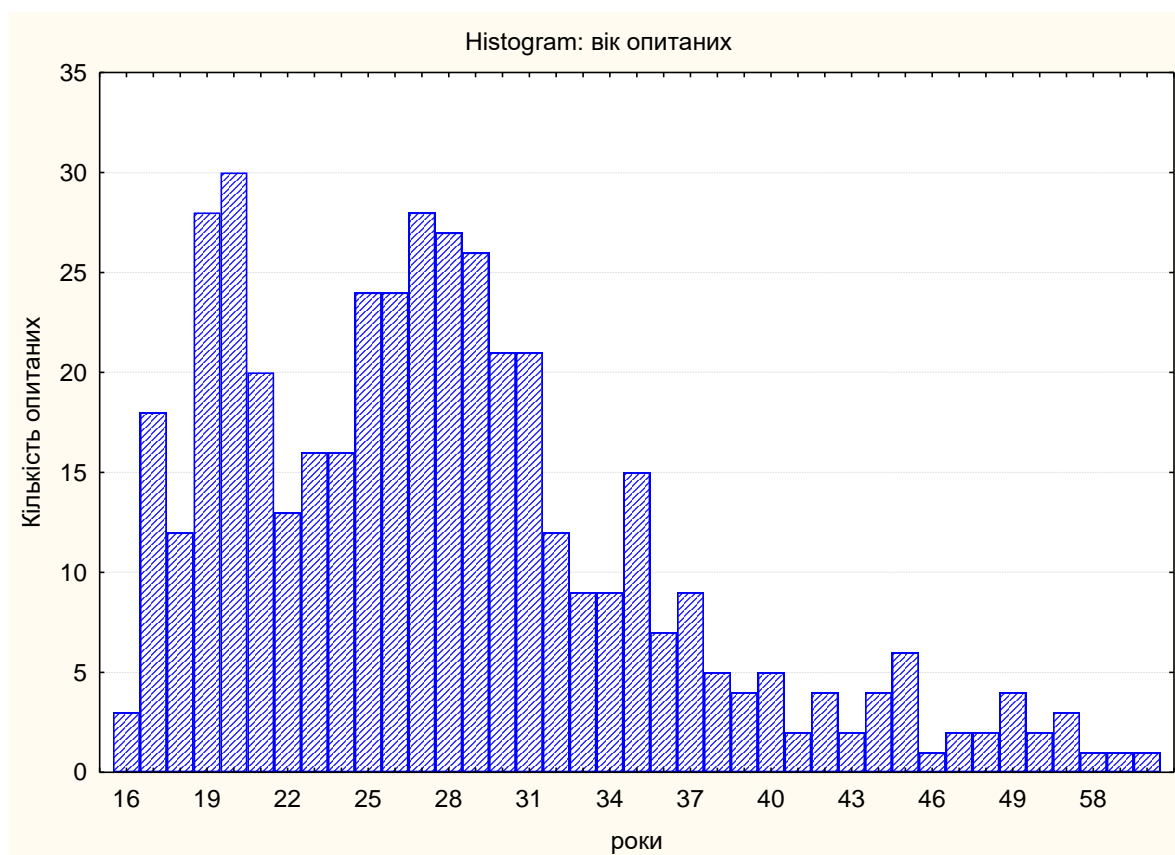

Рис. 1. Частотний розподіл за віком у групі опитаних жінок.

репродуктивного віку. Перший пік звернень до медичних закладів припадає на 19-20-літніх (21,5% від усієї кількості опитаних). Ймовірно, початок статевого життя викликає низку питань та проблем. Найчастіше звертаються особи 20-30-річного віку (48,5% опитаних). Це питання репродукції та здоров'я.

Таблиця 1.

Розподіл серед опитаних за віком (по 10 років)

Frequency table: вік	
----------------------	--

Вік, роки	Count	Cumulative - Count	Percent - of Valid	Cumul % - of Valid	% of all - Cases	Cumulativ e % - of All
10,0<x<20,0	95	95	20,63492	21,5420	20,54176	21,4447
20,0<x<30,0	215	310	48,75283	70,2948	48,53273	69,9774
30,0<x<40,0	96	406	21,76871	92,0635	21,67043	91,6479
40,0<x<50,0	27	433	6,12245	98,1859	6,09481	97,7427
50,0<x<60,0	6	439	1,36054	99,5465	1,35440	99,0971
60,0<x<70,0	1	440	0,22676	99,7732	0,22573	99,3228
70,00<x<80,0	1	441	0,22676	100,0000	0,22573	99,5485
Missing	2	443	0,45351		0,45147	100,0000

Після 50 років звернень одиниці, що може бути наслідком спаду гормональної активності, відсутності інтересу та статевого життя.

Вік початку статевого життя серед опитаних приведено у Табл. 2 та наочно зображено на гістограмі (Рис. 2.). Як вказано в табл..2, лише 10% від

Таблиця 2.

Частотний розподіл за віком початку статевого життя

Frequency table: Вік Початку Статевого Життя				
вік	Count	Cumulative	% of all	Cumul %
0	46	46	10,40724	10,4072
13	4	50	0,90498	11,3122
14	5	55	1,13122	12,4434
15	21	76	4,75113	17,1946
16	45	121	10,18100	27,3756
17	66	187	14,93213	42,3077
18	103	290	23,30317	65,6109
19	39	329	8,82353	74,4344
20	37	366	8,37104	82,8054
21	30	396	6,78733	89,5928
22	16	412	3,61991	93,2127
23	8	420	1,80995	95,0226
24	9	429	2,03620	97,0588
25	6	435	1,35747	98,4163
26	5	440	1,13122	99,5475
27	3	443	0,45249	100,0000

загальної кількості – звертаються до початку статевих зносин. Початок статевого життя у 2,03% припадає на 13-14 років, у 4,75% – на 15 років, у 10,2% – на 16 років, 14,9% – на 17 років. Іншими словами, більше 42% опитаних починають статеве життя, будучи неповнолітніми. А це означає, що з метою збереження статевого та репродуктивного здоров'я населення необхідно вчасно

та якісно інформувати молодь про особливості функціонування статевої сфери, гігієну та психогігієну статевих органів, сексуальних стосунків.

Така ситуація висуває вимоги до статевого виховання, заходи якого проводяться в недостатній кількості, як зазначають численні науковці (Федик О., Балакірева О.М., Гупаловська В.А.). На сучасному етапі інститутами статевої соціалізації виступають найбільшою мірою ЗМІ та інтернет, в той час, як сім'я та навчальні заклади відчують проблеми із статевим вихованням. Стетреотипно батьки соромляться розмовляти про статі і сексуальність з дітьми, у школі сексуальність – це одна тема на уроках біології або основ здоров'я.

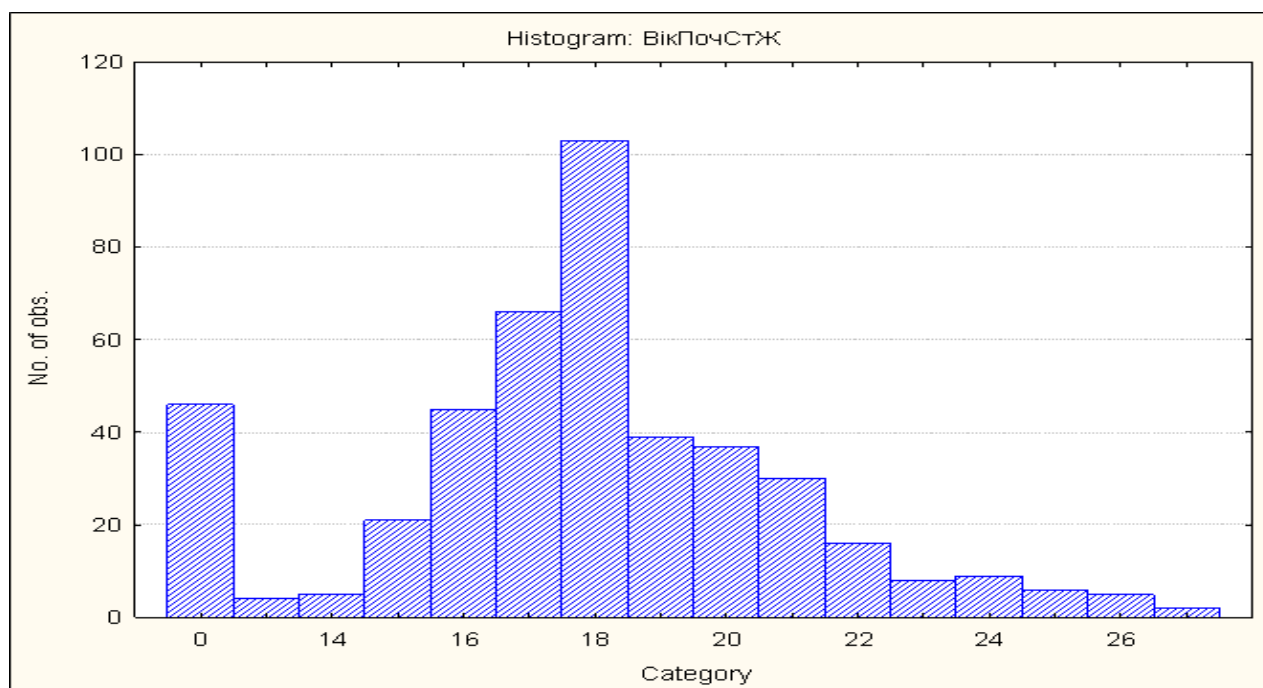

Рис. 2. Гістограма частотного розподілу за віком початку статевого життя.

Як зазначає О. Федик, «предмети, які повинні покращити стан сексуального виховання, теми – статі, секс, інтимні стосунки, дошлюбна сексуальна поведінка – по суті, залишилися поза навчальною програмою. Такий стиль сексуальної просвіти, як показало життя, є неефективним, адже інтереси, потреби, потяги ... не можливо заборонити, їх можна лише спрямовувати у певне русло» [6].

Як видно з Рис. 2, більшість опитаних відповіли, що розпочали статеве життя у 18 років (23,25%), отже сумарно 65,6 % молодих людей зі вступом до

повноліття уже мають досвід сексуальних стосунків. Залишається відкритим питання їхньої якості й обставин, за яких вони відбуваються. Адже психологічна незрілість часто стає підставою для сексуального зловживання, насильства, булінгу, харасменту, аб'юзу.

Наступним питанням, яке проливає світло на джерела статевого виховання було «Звідки Ви дізналися про сексуальні стосунки між статями?». Результати аналізу відповідей зображені на Рис. 3. Як видно на рисунку, лише невелика частина опитаних (менше 10 %) отримали інформацію від батьків і

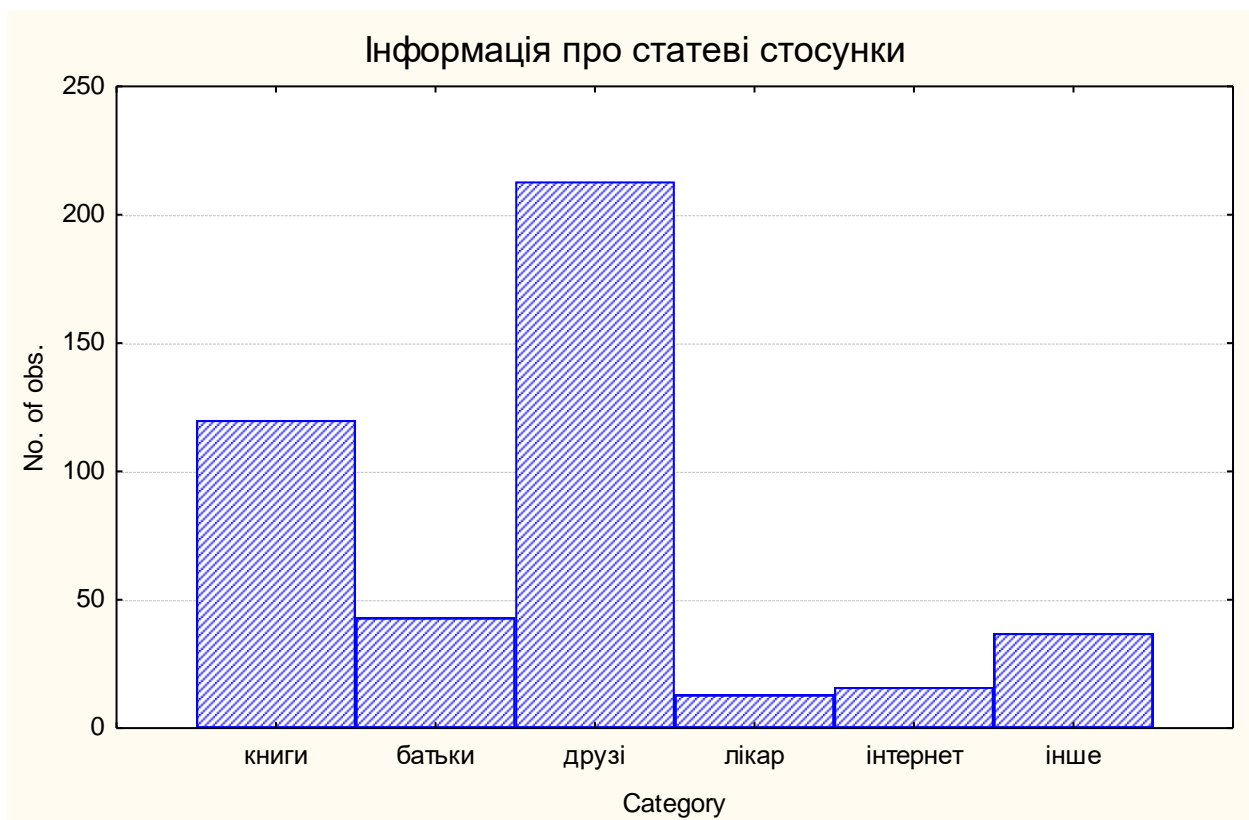

Рис 3. Джерела інформації про статеві стосунки.

близько 1% – від медпрацівників. У пріоритеті інформування – друзі (близько 50% опитаних). Залишається лише сподіватися на якість такої «просвіти».

Результати математико-статистичного аналізу даних із застосуванням пакету Statistika 8.0. знайомлять з іще деякими особливостями (див. Рис. 4).

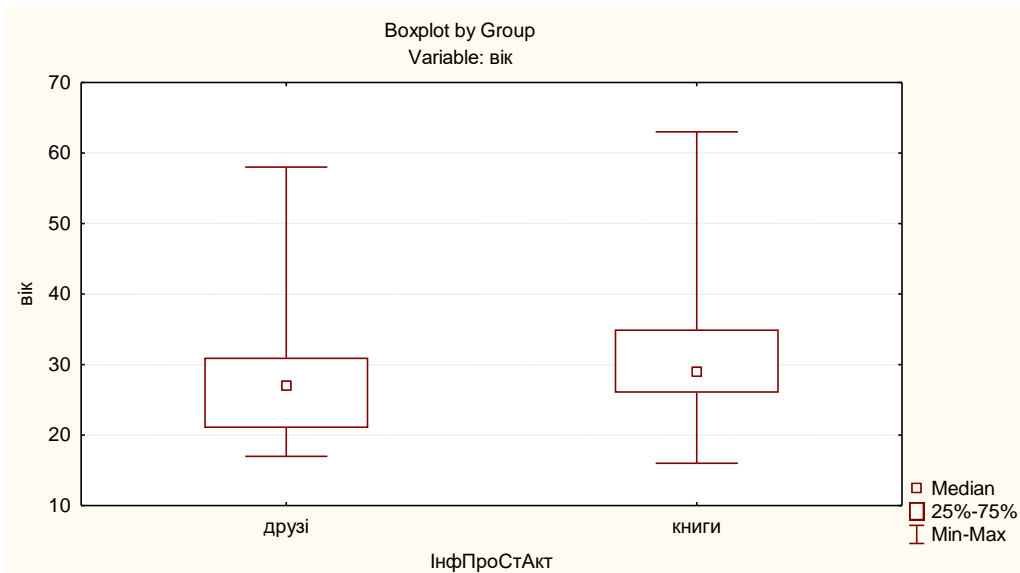

Рис. 4. Джерела інформація про статеві стосунки серед старших і молодших.

За даними порівняльного аналізу за критерієм Манна-Уїтні (Mann-Whitney U-Test) при $p < 0,05000$ існує статистично значуща відмінність між старшими (середній вік 29,6 років) та молодшими (середній вік 26,8 років). І хоча різниця у віці незначна, але старші отримували інформацію більше із книг, а молодші – від друзів.

Виявлено ще одну особливість за даними порівняльного аналізу за критерієм Манна-Уїтні. В групах, які різняться за віком початку статевого життя, існує статистично значуща відмінність за бажанням брати участь в груповому сексі (див Рис. 5).

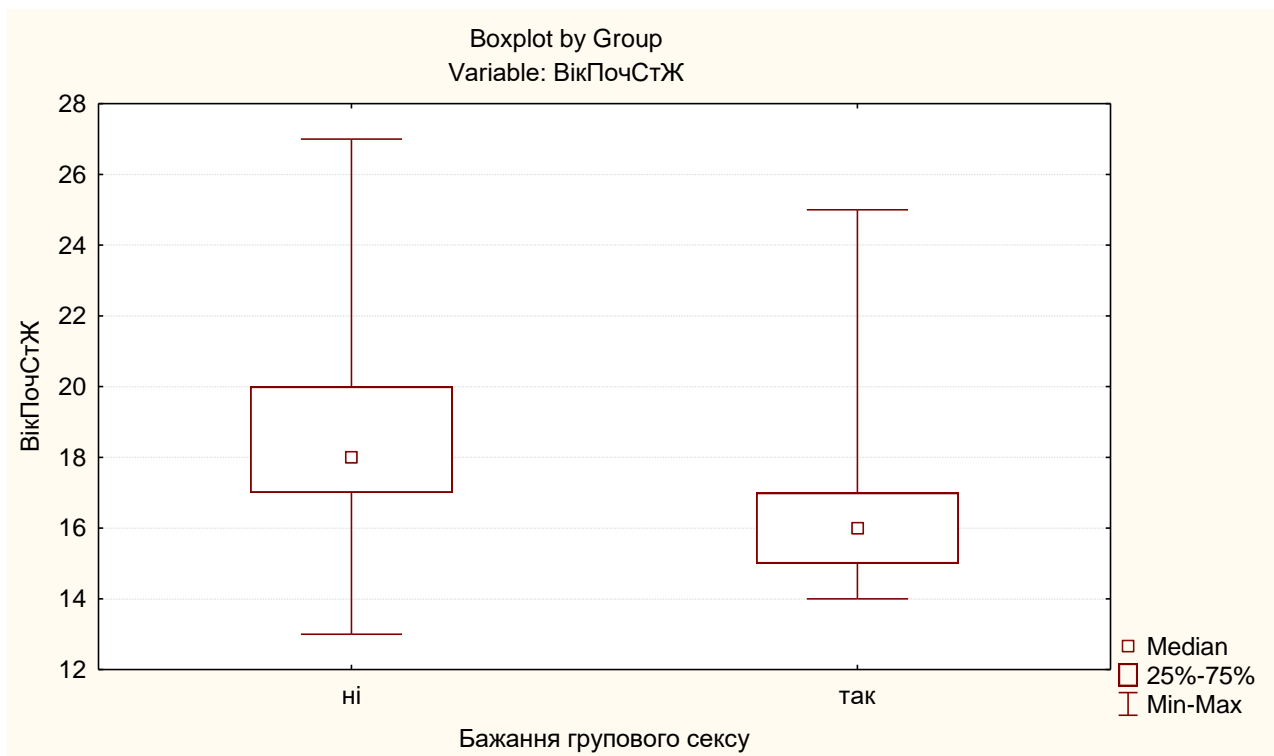

Рис. 5. Бажання групового сексу залежно від віку початку статевого життя.

Група, яка почала статеве життя у віці від 17 до 20 років (середнє значення $M=18,0$ років), переважно зазначає про відсутність бажання мати групові зносини. Бажають взяти участь в груповому сексі жінки, які розпочали статеве життя у 15-16 (до 17 років). Це може бути пов'язано як із статевою конституцією опитаних, так і з особливостями сексуального інформування та сексуальної культури, втягуванням в сексуальні практики неповнолітніх. Адже легше відповісти ствердно, маючи досвід такого експериментування. Залишаємо відкритим питання фізіології та гігієни групових сексуальних зносин наших опитаних, оскільки такі питання поки що не з'ясувалися.

Важливими є дані опитування про відчуття після першого статевого акту (див. Рис. 6) та очікування від нього (див. Рис. 7).

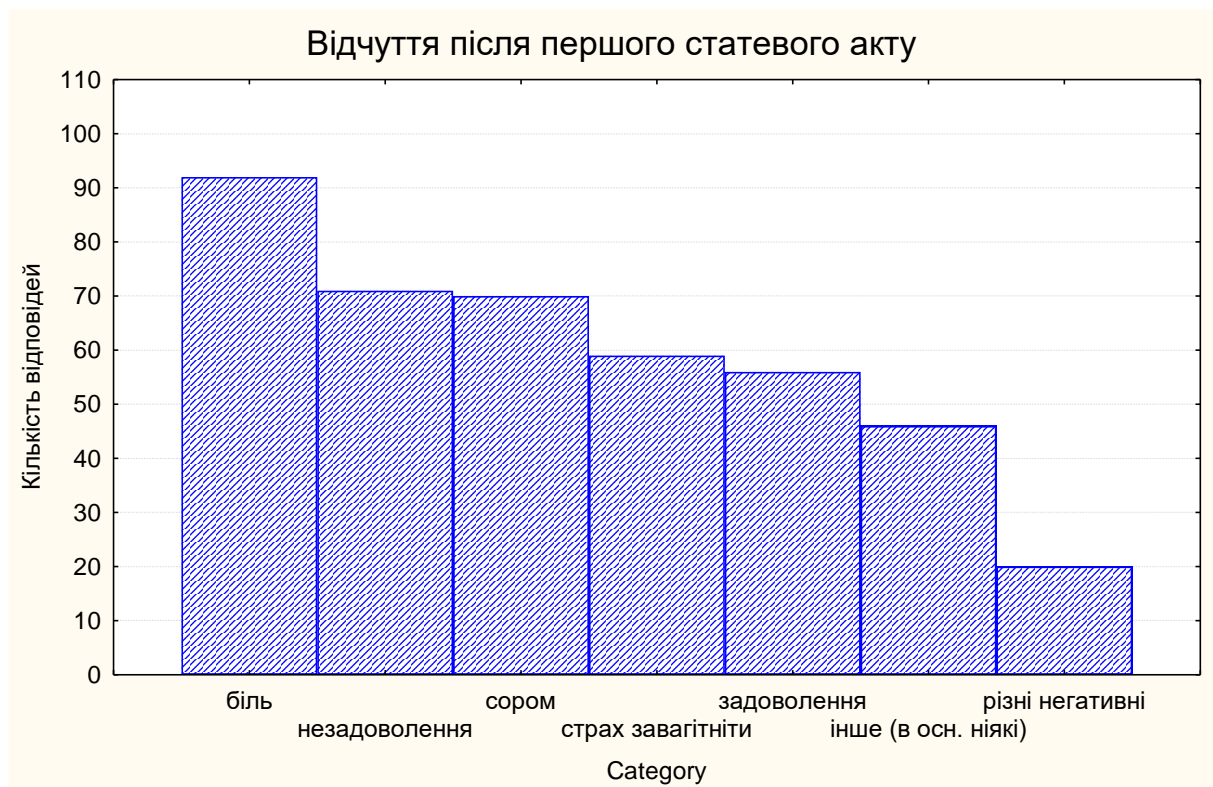

Рис. 6. Відчуття після першого статевого акту

Як видно із рисунка 6, превалюючими відчуттями після першого статевого акту для більшості є негативні: біль (20,77%), незадоволення (16,03%), сором (15,80%), страх завагітніти (13,32%), інше – в основному ніякі (10,61%), різні негативні (4,51%). Тобто, переважна більшість – 70,43% опитаних отримали негативний чуттєвий досвід під час перших зносин. Лише 12,87% опитаних зазначили, що відчували задоволення.

Якими ж були очікування опитаних жінок від їхнього «першого разу»? Вони нічим не кращі. Як видно з Рис. 7, лише 14,44 % мали позитивні очікування (задоволення, оргазму), решта очікували болю (32,96% опитаних), мали страх (31,83%), очікували вагітності (4,74%), мали інші та змішані амбівалентні очікування. Отже, 64,79% опитаних очікували болю і відчували страх. Така ситуація може свідчити про відсутність готовності до статевих стосунків, в першу чергу психологічної, про відсутність адекватної опіки та підготовки до статевого життя. Дівчина виявляється наодинці зі своїми страхами і очікуванням болю, більшість із яких підтверджуються в ході реальних подій.

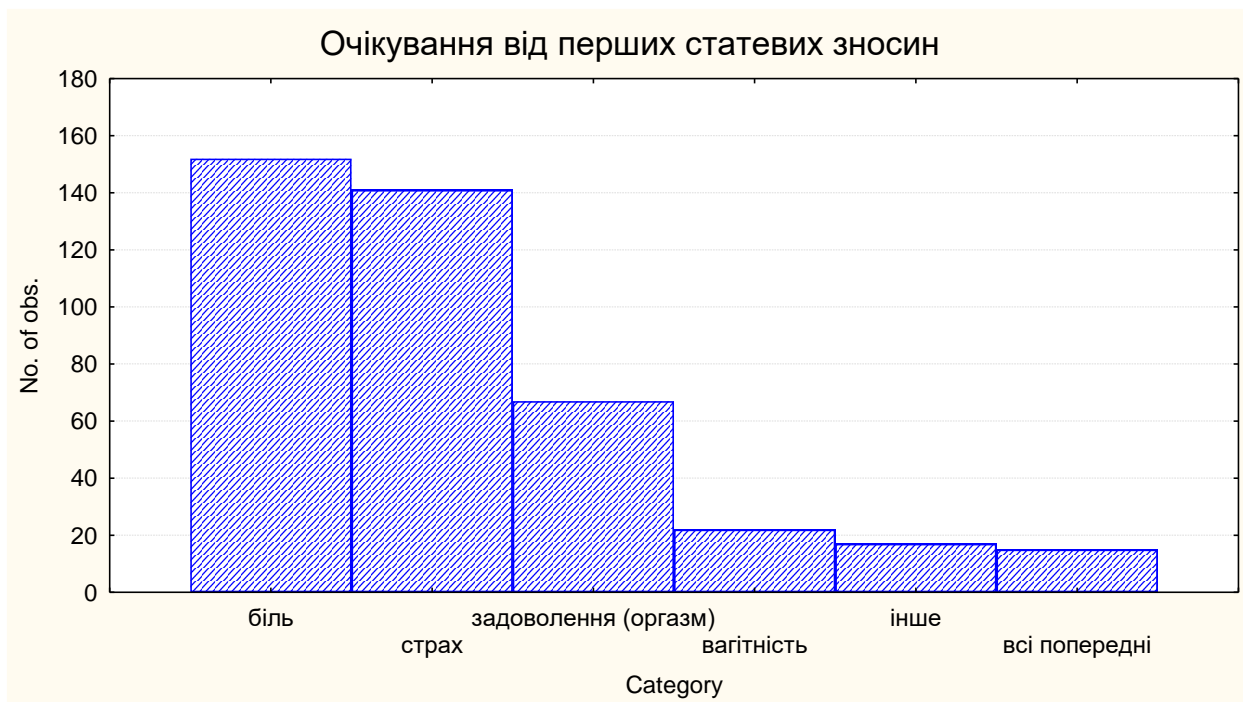

Рис. 7. Очікування опитаних жінок від перших статевих зносин.

За даними ЮНІСЕФ, у країнах, де в молодших класах школи та навіть у дитсадку розпочинають статеве виховання, вік вступу у статеве життя збільшується. Всупереч очікуванням критиків раннього статевих виховання, молодь після інформування та вправлення у ставленні з повагою і відповідальністю до свого тіла і тілесних практик, вступає у статеві зв'язки після 16 років, будучи поінформованою про гігієну та контрацепцію [5].

Оцінюючи результати нашого дослідження, важко не помітити проблеми психосексуального розвитку, нестачу адекватного інформування, статевих виховання і просвіти, великої прірви між першим набутих досвідом сексуальної поведінки та бажаним рівнем сексуальної культури, між фізіологічною, біологічною розвиненістю й емоційною, психологічною готовністю вступати в статеві зв'язки.

Результати висвітленого тут дослідження підтверджують, що статеве виховання є важливим чинником формування ставлення людини до власної сексуальності та способу її реалізації, що знаходить своє відображення у сексуальних сценаріях, які вона обирає [7; 8]. Тому в Україні вкрай необхідно розвивати систему сексуальної просвіти, застосовуючи адекватні соціальні інститути (сім'я, навчальні заклади, медичні заклади, просвітницькі заходи),

розвивати канали інформування, наповнювати їх ґрунтовною, науково підтвердженою інформацією. Багато що покращилося, але цього недостатньо.

У світлі міжнародного досвіду, сьогодні завданнями сексуальної освіти є підняття рівня сексуальної культури, виховання у молоді конструктивної позиції і позитивного ставлення, до власного тіла, до своєї і протилежної статі, володіння навичками відстоювати свої фізичні і психологічні межі. Важливо навчити молодь критично оцінювати стереотипні судження, культуральні стереотипи, які часто є помилковими, містять безпідставні висновки, емоційні судження, шкідливі установки.

В умовах сучасності сексуальну мораль повинна визначати психогігієнічна доцільність певних дій, які стосуються статевого життя. Сексуальна культура повинна спиратися на перевірені досвідом патерни і сценарії сексуальної поведінки, які підтримують сексуальне здоров'я, психологічне благополуччя та щастя людини.

Список джерел:

1. Говорун Т.В. Сексуальність та статева поведінка в Україні (Проблеми сьогодення та перспективи) / Т.В. Говорун, Б.М. Ворник. – К.,1995. – 51 с.
2. Джерела формування сексуальної культури. [Текст] : монографія // Формування сексуальної культури молоді : монографія / Авт. О. М. Балакірева та ін.; За заг. ред. О. О. Яременка. – Київ : Український ін-т соціальних досліджень, 2004.
3. Кравець В. П. Статева соціалізація дітей і підлітків: закономірності та гендерні особливості: Монографія / В.П.Кравець. – Тернопіль:ТНПУ, 2008. – 476 с.
4. Мастерс. У., Джонсон В., Колодни Р. Основы сексологии [Fundamentals of sexology]. М. : Мир, 1998. – 842 с.
5. Международное техническое руководство по сексуальному образованию. ЮНЕСКО, ЮНИСЕФ, ВООЗ. – 2018. – 164 с. [Електронний ресурс]. Доступно з: <https://iite.unesco.org/wp-content/uploads/2018/07/ITGSE-2018->

Rus.pdf

6. Федик О. Сексуальна культура молоді як психологічна проблема. [Електронний ресурс]. Доступно з: <https://sexology.education/seksualna-kultura-molodi-yak-psihologichna-problema/>. Дата звернення 12. 03. 2020.
7. Hupalovska V. Chapter 4. Person's Sexual Scripts in the Context of Home Sex Education. *Personality in Society: Psychological Mechanisms of Activity*. Liha-Press. 2020. P. 53-75. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-209-1/53-75>.
8. Hupalovska V., Avramenko O. Sexual scripts of persons with different types of sex education // *European Humanities Studies : State and Society*. – Krakow, 2020. – Issue 2. – P. 58-65. Режим доступу: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2020.2.05>
9. Sexual health and its linkages to reproductive health: an operational approach. World Health Organization, 2017, 12 p. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwi9hN6tydHzAhUxNOwKHQKjCeQQFnoECAMQAQ&url=https%3A%2F%2Fapps.who.int%2Firis%2Frest%2Fbitstreams%2F1087843%2Fretrieve&usg=AOvVaw2zXKVaJQqrX-sQq4kTpVru>